

Shaymatova Anora Yunus qizi

Bank moliya akademiyasi Loyiha boshqaruvi yo'nalish magistranti
shaymatovaanora@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada turizm sohasida kredit amaliyotlarini joriy etish masalasi ko'rib chiqiladi. Maqola turizm industriyasida kreditlashning ahamiyati, joriy holati va istiqbollari tahlil qiladi. Adabiyotlar sharhi asosida turizm sektorida kreditlash amaliyotining xalqaro tajribasi o'rganiladi. Natijada, O'zbekiston sharoitida turizm sohasida kreditlash mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: turizm, kreditlash, moliyalashtirish, bank xizmatlari, investitsiyalar, iqtisodiy rivojlanish

Аннотация: В данной статье рассматривается вопрос внедрения кредитных практик в сфере туризма. В статье анализируется значение, текущее состояние и перспективы кредитования в индустрии туризма. На основе обзора литературы изучается международный опыт практики кредитования в сфере туризма. В результате будут выработаны рекомендации по совершенствованию механизмов кредитования в сфере туризма в условиях Узбекистана.

Ключевые слова: туризм, кредитование, финансирование, банковские услуги, инвестиции, экономическое развитие

Abstract: This article will consider the issue of introducing credit practices in the field of Tourism. The article analyzes the importance, current status and prospects of lending in the tourism industry. Based on the review of literature, the international experience of lending practice in the tourism sector is studied. As a result, recommendations for improving lending mechanisms in the field of tourism in the conditions of Uzbekistan are developed.

Keywords: tourism, lending, financing, banking services, investments, economic development

KIRISH

Turizm bugungi kunda ko'plab mamlakatlar iqtisodiyotining muhim tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Jahon sayyohlik tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, 2019-yilda xalqaro turistlar soni 1,5 milliard kishini tashkil etgan va bu soha global yalpi ichki mahsulotning 10,4 foizini ta'minlagan [1]. Biroq, COVID-19 pandemiyasi tufayli 2020-yilda turizm sohasi jiddiy zarar ko'rdi va sektor tez sur'atlarda qayta tiklanishga muhtoj. Ushbu sharoitda turizm korxonalarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash, jumladan, kreditlash mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

O'zbekistonda ham so'nggi yillarda turizm sohasini rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. 2019-2025-yillarda O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirish Konsepsiyasiga muvofiq, 2025-yilga kelib mamlakatga tashrif buyuruvchi xorijiy sayyohlar sonini 9-10 million nafarga yetkazish, turizm xizmatlarining eksport hajmini 2,5 milliard AQSh dollariga oshirish ko'zda tutilgan [2]. Bu maqsadlarga erishish uchun turizm infratuzilmasini rivojlantirish, yangi mehmonxonalar qurish, sayyohlik xizmatlarini diversifikatsiya qilish talab etiladi. Bunda turizm sub'ektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash, kreditlash tizimini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega.

Ushbu maqolaning maqsadi turizm sohasida kreditlash amaliyotini tahlil qilish, xorijiy tajribani o'rganish va O'zbekiston sharoitida turizm korxonalarini kreditlash mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Maqolani tayyorlashda asosan ikkilamchi ma'lumotlar tahlili usulidan foydalanildi. Bunda O'zbekiston va xorijiy mamlakatlarning turizm sohasini moliyalashtirish, kreditlash bo'yicha ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar, statistik ma'lumotlar o'rganildi. Shuningdek, qiyosiy tahlil va tizimli yondashuv usullari qo'llanildi.

Turizm sohasini moliyalashtirish va kreditlash masalalari ko'plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Jumladan, Sinclair (1998) turizmni rivojlantirish uchun moliyaviy resurslarning ahamiyatini ta'kidlagan [3]. Dwyer va Forsyth (2008) turizm sohasida davlat va xususiy sektor investitsiyalarining o'zaro nisbati masalasini ko'rib chiqqan [4].

O'zbek olimlaridan Alimova va boshqalar (2020) O'zbekistonda turizm korxonalarini moliyalashtirish muammolarini tadqiq etgan [5]. Mualliflar turizm sub'ektlarini kreditlashning hozirgi holatini tahlil qilib, bu borada mavjud to'siqlarni aniqlagan va ularni bartaraf etish yo'llarini taklif qilgan.

Xorijiy tajribani o'rganish shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda turizm sohasini kreditlashning turli mexanizmlari mavjud. Masalan, Turkiyada turizm korxonalariga imtiyozli kreditlar ajratish amaliyoti keng tarqalgan. 2019 yilda Turkiya hukumati tomonidan turizm sohasiga 255 million dollar miqdorida imtiyozli kreditlar ajratilgan [6]. Ispaniyada esa turizm infratuzilmasini rivojlantirish uchun maxsus investitsiya fondi tashkil etilgan bo'lib, u orqali turli loyihalar moliyalashtiriladi [7].

Rossiyada ham turizm sohasini kreditlash bo'yicha qator choralar ko'rilmogda. 2020-yilda pandemiya sharoitida turizm korxonalariga 3,5 milliard rubl miqdorida imtiyozli kreditlar ajratilgan [8]. Shuningdek, Rossiya hukumati tomonidan 2021-yilda turizm infratuzilmasini rivojlantirish uchun subsidiyalash mexanizmi joriy etildi.

NATIJARLAR

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, turizm sohasini kreditlash bir qator o'ziga xos xususiyatlarga ega:

1. Mavsumiylik. Turizm korxonalarini faoliyatining mavsumiy xususiyati ularning to'lov qobiliyatiga ta'sir ko'rsatadi va bu kreditlash jarayonida hisobga olinishi lozim.
2. Yuqori risk darajasi. Turizm sohasi tashqi omillarga (siyosiy vaziyat, tabiiy ofatlar va h.k.) juda ta'sirchan bo'lib, bu kreditlash risklarini oshiradi.
3. Uzoq muddatli investitsiyalar zarurligi. Turizm infratuzilmasini rivojlantirish uzoq muddatli va yirik investitsiyalarni talab qiladi.
4. Nomoddiy aktivlarning yuqori ulushi. Turizm korxonalarini aktivlarida nomoddiy aktivlar (brend, mijozlar bazasi va h.k.) katta ulushni tashkil etadi, bu esa garov ta'minotini baholashni murakkablashtiradi.

O'zbekistonda turizm sohasini kreditlash amaliyoti tahlili quyidagi holatni ko'rsatadi:

So'nggi yillarda turizm korxonalariga ajratilayotgan kreditlar hajmi oshib bormogda. 2020-yilda tijorat banklari tomonidan turizm sohasiga 450 mlrd so'm miqdorida kreditlar ajratilgan [9].

Asosan qisqa va o'rta muddatli kreditlar berilmogda. Uzoq muddatli investitsion kreditlar ulushi hali ham past.

Kreditlash shartlari nisbatan qattiq. Foiz stavkalari yuqori, garov ta'minoti talablari qat'iy.

Kichik va o'rta turizm korxonalarini uchun kreditlar olish imkoniyatlari cheklangan.

TAHLIL VA MUHOKAMA

O'zbekistonda turizm sohasini kreditlash amaliyotini takomillashtirish uchun quyidagi yo'nalishlarni ko'rsatish mumkin:

1. Imtiyozli kreditlash mexanizmlarini kengaytirish. Turizm sub'ektlariga past foizli, uzoq muddatli kreditlar ajratish imkoniyatlarini yaratish lozim.
2. Kafolat mexanizmlarini joriy etish. Kichik va o'rta turizm korxonalarini uchun kredit olishni osonlashtirish maqsadida davlat kafolat fondini tashkil etish maqsadga muvofiq.

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

DEKABR

ANDIJON, 2024

3. Loyihaviy moliyalashtirish amaliyotini rivojlantirish. Yirik turizm infratuzilmasi loyihalarini moliyalashtirish uchun loyihaviy moliyalashtirish mexanizmlarini keng joriy etish kerak.

4. Maxsus turizm investitsiya fondlarini tashkil etish. Xorijiy tajribadan kelib chiqib, turizm sohasiga investitsiyalarni jalb qilish uchun maxsus fondlar yaratish mumkin.

5. Bank xodimlarining malakasini oshirish. Tijorat banklari xodimlarining turizm sohasi xususiyatlari bo'yicha bilimlarini oshirish lozim.

Turizm sohasida kreditlash amaliyotini takomillashtirish bir qator ijobiy natijalarni berishi mumkin, jumladan, turizm korxonalarining moliyaviy barqarorligi oshadi, yangi mehmonxonalar, sayyohlik ob'ektlari qurilishi tezlashadi, turizm xizmatlarining sifati va raqobatbardoshligi oshadi, sohada yangi ish o'rinlari yaratiladi, turizm sohasining YaIMdagi ulushi oshadi. Biroq, bu jarayonda ayrim muammolar ham yuzaga kelishi mumkin:

Kreditlash risklarining ortishi

Turizm bozorida "pufak"larning paydo bo'lishi xavfi

Ayrim hududlarda turizm ob'ektlarining haddan tashqari ko'payib ketishi

Shu sababli, kreditlash siyosatini olib borishda ehtiyotkorlik va muvozanatli yondashuv talab etiladi. Turizm bozorining holati, talab va taklifni muntazam monitoring qilib borish lozim.

Turizm sohasida kreditlash amaliyotini takomillashtirish jarayonida raqamli texnologiyalarning roli ham e'tiborga olinishi lozim. Bugungi kunda fintech kompaniyalar va raqamli platformalar orqali moliyalashtirish imkoniyatlari kengaymoqda. Kraudfanding va P2P kreditlash kabi innovatsion usullar turizm sub'ektlari uchun qo'shimcha moliyaviy manbalar bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Shuningdek, turizm sohasini kreditlashda ekologik omillarni ham hisobga olish muhim. "Yashil turizm" loyihalarini moliyalashtirish orqali barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish mumkin. Banklarning kreditlash siyosatida ekologik mezonlarni joriy etish turizm industriyasining atrof-muhitga salbiy ta'sirini kamaytiradi.

Kreditlash amaliyotini takomillashtirishda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlaridan ham samarali foydalanish zarur. Davlat kafolatlari va subsidiyalari bilan birga xususiy sektorning moliyaviy resurslarini jalb qilish orqali yirik turizm infratuzilmasi loyihalarini amalga oshirish imkoniyati paydo bo'ladi.

Shu bilan birga, turizm sub'ektlarining moliyaviy savodxonligini oshirish masalasiga ham e'tibor qaratish lozim. Ko'plab kichik va o'rta turizm korxonalari moliyaviy rejalashtirish, kredit olish jarayoni bo'yicha yetarli bilimlarga ega emas. Ular uchun maxsus treninglar va maslahat xizmatlarini yo'lga qo'yish maqsadga muvofiq.

Umuman olganda, turizm sohasida kreditlash amaliyotini takomillashtirish kompleks yondashuv va barcha manfaatdor tomonlarning hamkorligini talab etadi. Bu jarayonda xalqaro tajribani o'rganish va mahalliy sharoitga moslashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, turizm sohasida kreditlash amaliyotini takomillashtirish O'zbekistonda turizm industriyasini rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Bunda quyidagi asosiy yo'nalishlarni ajratib ko'rsatish mumkin:

Imtiyozli kreditlash mexanizmlarini kengaytirish

Kafolat tizimini joriy etish

Loyihaviy moliyalashtirish amaliyotini rivojlantirish

Maxsus turizm investitsiya fondlarini tashkil etish

Bank xodimlarining malakasini oshirish

Ushbu chora-tadbirlarni amalga oshirish orqali turizm korxonalarining moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, sohaga investitsiyalar oqimini ko'paytirish va pirovardida O'zbekistonda turizm industriyasining barqaror rivojlanishiga erishish mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

DEKABR

ANDIJON, 2024

1. UNWTO (2020). International Tourism Highlights, 2020 Edition. Madrid: UNWTO.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 5 yanvardagi PF-5611-son Farmoni.
3. Sinclair, M. T. (1998). Tourism and economic development: A survey. Journal of Development Studies, 34(5), 1-51.
4. Dwyer, L., & Forsyth, P. (2008). Economic measures of tourism yield: what markets to target? International Journal of Tourism Research, 10(2), 155-168.
5. Alimova, M., Xudoyberganov, Z., & Sharipov, O. (2020). O'zbekistonda turizm korxonalarini moliyalashtirish muammolari. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 3, 23-31.
6. Republic of Turkey Ministry of Culture and Tourism (2020). Tourism Statistics.
7. Ministerio de Industria, Comercio y Turismo de España (2021). Plan de Modernización y Competitividad del Sector Turístico.
8. Федеральное агентство по туризму (Ростуризм) (2021). Отчет о деятельности за 2020 год.
9. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki (2021). Bank tizimi rivojlanishi to'g'risida hisobot.
10. OECD (2020). Tourism Policy Responses to the coronavirus (COVID-19). Paris: OECD.